

SPIS TREŚCI

OD AUTORA	7
KONGRES WIEDENSKI	9
• obrady kongresu (9) • zasady legitymizmu i równowagi sił (10) • 100 dni Napoleona (13) • ustalenie nowych granic i stref wpływów w Europie (15) • deklaracja o zniesieniu handlu niewolnikami (17) • Święte Przymierze (17).	
KRÓLESTWO POLSKIE	19
• terytorium i ustrój Królestwa (19) • wielki ks. Konstanty i Nikołaj Nowosilcow (19) • odchodzenie od konstytucyjnego liberalizmu (22) • program inwestycyjny Druckiego-Lubeckiego (23) • rozwój przemysłu w Królestwie Polskim (23) • przemiany w rolnictwie (25) • sytuacja w Królestwie Galicji i Łodomerii i Wielkim Księstwie Poznańskim (25) • ocena panowania Aleksandra I (26) • Tajne organizacje w Rosji (26) • powstanie dekabrystów (27) • umacnianie samowładztwa w Rosji, system mikołajowski (28).	
POWSTANIE LISTOPADOWE	30
• Wolnomularstwo Narodowe i Towarzystwo Patriotyczne (30) • ogólna charakterystyka organizacji konspiracyjnych (30) • sytuacja we Francji po restauracji Burbonów i rewolucja lipcowa 1830 r. (31) • rewolucja w Belgii (33) • wybuch powstania listopadowego (33) • zróżnicowanie stanowisk wobec powstania (34) • dyktatura Chłopickiego (35) • powołanie Rządu Narodowego i detronizacja Mikołaja I (36) • reakcja państw zachodnich na powstanie listopadowe (36) • początek wojny polsko-rosyjskiej, bitwy pod Stoczkiem i Grochowem (38) • powstanie na Żmudzi i Wołyniu (39) • bitwy pod Wawrem, Dębem Wielkim i Iganiami, Ostrołką (39) • kryzys powstania (40) • wydarzenia sierpniowe w Warszawie (41) • szturm na Warszawę, obrona Woli (41) • ocena powstania (42) • represje popowstaniowe (43).	
WIELKA EMIGRACJA	44
• stosunek Niemców i Francuzów do polskich emigrantów; karbonariusze (44) • socjalizm utopijny (45) • główne ośrodki polskiej emigracji (46) • obóz polityczny Adama Czartoryskiego – Hotel Lambert (46) • Komitet Narodowy Polski Joachima Lelewela (46) • Towarzystwo Demokratyczne Polskie – „Wielki Manifest” (48) • gromady Grudziąż, Humań i Praga (48) • znaczenie Wielkiej Emigracji (49).	
WIOSNA LUDÓW	50
• organizacje niepodległościowe na ziemiach polskich (50) • powstanie krakowskie 1846 r. i rabacja galicyjska (51) • likwidacja Rzeczypospolitej Krakowskiej (53) • przyczyny narastania nastrojów rewolucyjnych (53) • powstanie w Palermo, rewolucja we Włoszech (54) • rewolucja we Francji, obalenie monarchii (54) • sytuacja polityczna w Związku Niemieckim (56) • początek rewolucji w Austrii (57) • narodowy charakter rewolucji węgierskiej (58) • wybuch rewolucji w Berlinie (59) • Komitet Narodowy w Wielkim Księstwie Poznańskim (59) • walki zbrojne w Wielkopolsce (60) • wydarzenia 1848 r. w Galicji (61) • stłumienie rewolucji francuskiej (63) • Napoleon III cesarzem Francji (64) • charakter Wiosny Ludów w Czechach (65) • wydarzenia na Bałkanach i Węgrzech (66) • stłumienie rewolucji w Wiedniu (67) • Wiosna Ludów w Związku Niemieckim (67) • walki na Węgrzech 1848–1849 (68) • znaczenie Wiosny Ludów (69) • <i>Manifest komunistyczny</i> (69).	
WOJNA KRYMSKA	71
• Porta Otomańska w początkach XIX w. (71) • powstanie 1804 r. w Serbii (72) • dążenia niepodległościowe Greków (72) • traktat londyński 1827 r. (73) • wojna turecko-rosyjska 1828–1829 (73) • polityka mocarstw europejskich wobec Turcji (74) • wojna krymska (75) • pokój paryski (77) • polska emigracja wobec wojny krymskiej (78).	
WOJNA SECESYJNA	80
• przekształcenie Kanady w dominium (80) • Stany Zjednoczone: gospodarcze i cywilizacyjne zróżnicowania (80) • życie polityczne w USA; kultura polityczna (82) • Abraham Lincoln prezydentem (84) • utworzenie skonfederowanych Stanów Ameryki (84) • początek wojny, stosunek sił stron walczących (85) • cele wojenne walczących stron (87) • proklamacja emancypacyjna (88) • wpływ wojny na ekonomikę Unii i Konfederacji (88) • XIII i XIV Poprawka do Konstytucji Stanów Zjednoczonych (zniesienie niewolnictwa) (90) • sytuacja ludności murzyńskiej po zakończeniu wojny secesyjnej (91) • Meksyk w latach 1823–1867 (91).	

ZJEDNOCZENIE WŁOCH 94

• Piemont w połowie XIX w. (94) • Camillo Benso di Cavour (94) • porozumienie Cavoura z Napoleonem III (95) • wojna Piemontu z Austrią (97) • stosunek Austrii, Rosji, Prus i Wielkiej Brytanii do wydarzeń we Włoszech (97) • preliminaria pokojowe 12 lipca 1859 r. (98) • wyprawa Garibaldiiego i powstanie na Sycylii (98) • parlament w Turynie, Wiktor Emanuel królem Włoch (99) • stosunek papieża Piusa IX do zjednoczenia Włoch (99).

ROSJA PO WOJNIE KRYMSKIEJ 101

• Aleksander II carem Rosji (101) • reforma agrarna 1861 r. (101) • ożywienie życia umysłowego w Rosji (102) • organizacje konspiracyjne (102) • reforma ziemstw (103) • reforma sądownictwa (103) • reforma wojskowa (103) • Wola Ludu (103).

POWSTANIE STYCZNIOWE 104

• konspiracja patriotyczna i „millenerzy” (104) • Towarzystwo Rolnicze w Królestwie Polskim (104) • „czerwoni” i „biali” (106) • manifestacje patriotyczne w Warszawie (106) • działalność Aleksandra Wielkopolskiego (107) • masakra na Placu Zamkowym (109) • stan wojenny w Królestwie, zamknięcie kościołów (109) • stanowisko „białych” (110) • utworzenie Komitetu Centralnego Narodowego (110) • „Program organizacji narodowej. Cel i zasady organizacji” (112) • kontakty Komitetu Centralnego Narodowego z rosyjskimi rewolucyjnymi demokratami (113) • branka (114) • wybuch powstania, manifest Tymczasowego Rządu Narodowego (115) • dyktatura Mierosławskiego (116) • reakcja mocarstw europejskich na powstanie (117) • przystąpienie „białych” do powstania, dyktatura Langiewicza (118) • przejęcie władzy przez Tymczasowy Rząd Narodowy (119) • tworzenie struktur państwowych (121) • powstanie na Litwie, Żmudzi i Wołyniu (122) • ożywienie walk powstańczych w lecie 1863 r. (122) • stosunek społeczeństw i rządów Europy zachodniej do powstania (123) • terror władz carskich (124) • R. Traugutt dyktatorem powstania (125) • carska reforma uwłaszczeniowa (126) • aresztowanie Traugutta, upadek powstania (127) • bilans powstania styczniowego (128).

AUTONOMIA GALICJI. ZJEDNOCZENIE NIEMIEC 130

• sytuacja Austrii po porażce w wojnie włoskiej (130) • Agenor Gołuchowski (130) • reformy funkcjonowania monarchii austriackiej („dyplom październikowy” i „patent lutowy”) (131) • polityka Bismarcka (132) • wojna o Holsztyn i Szlezwik (132) • wojna austriacko-pruska; armia pruska (132) • powstanie Austro-Węgier, reformy cesarstwa (135) • struktura władz samorządowych i rządowych w Galicji (136) • konserwatyści krakowscy – „Teka Stańczyka” (136) • sytuacja międzynarodowa przed wojną francusko-pruską (138) • „depesza emska”, wybuch wojny (138) • bitwa pod Sedanem (139) • powstanie Trzeciej Republiki we Francji (139) • oblężenie Paryża (140) • akt powstania cesarstwa niemieckiego (140) • wybory do zgromadzenia narodowego we Francji (141) • Komuna Paryska (141) • stłumienie Komuny Paryskiej (142) • polityka wewnętrzna Bismarcka (143) • *Kulturkampf*, mechanizmy germanizacji (144) • polityka zagraniczna Bismarcka (145) • kryzys bałkański 1876 r. (145) • konstytucja turecka z 1876 r. (145) • obraz interesów mocarstw europejskich (146) • wojna rosyjsko-turecka (146) • pokój w San Stefano; utworzenie Bułgarii (147) • konferencja berlińska (147) • nowy układ sił w Europie, bismarckowski system sojuszy (149) • sojusz rosyjsko-francuski (149).

POLSKI FIN DE SIÈCLE 152

• zmiany demograficzne w Europie XIX w. (152) • ogólna charakterystyka przemian gospodarczych (152) • ośrodki przemysłowe na ziemiach polskich (153) • emigracja zarobkowa (156) • kształtowanie się świadomości narodowej (157) • polski pozytywizm (158) • „Narodnicy” w Rosji (159) • początki polskiego ruchu socjalistycznego, Socjalno-Rewolucyjna Partia Proletariat, Polska Partia Socjalistyczna, Socjaldemokracja Królestwa Polskiego i Litwy (160) • początki ruchu narodowego, Liga Polska (162) • Liga Narodowa, Stronnictwo Demokratyczne Narodowe (162) • program Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy (163) • międzynarodowy ruch syjonistyczny (164) • ruch ludowy w Galicji, Stronnictwo Ludowe (164).

ŚWIAT U SCHYŁKU WIEKU 166

• próby przełamania izolacji Japonii, „dyplomacja kanonierek” (166) • reformy Meiji, konstytucja 1889 r. i dekret o wychowaniu (167) • narastanie konfliktu japońsko-chińskiego, wojna 1894 r. (169) • wzrost wpływów Rosji i mocarstw europejskich w Chinach (170) • powstanie bokserów (170) • układ japońsko-brytyjski 1902 r. (170) • powstanie sipajów w Indiach (171) • rozszerzenie i przebudowa imperium brytyjskiego (171) • powstanie w Sudanie (172) • wojna burska (173) • rozszerzenie panowania Francji w Afryce (176) • kolonie niemieckie, belgijskie i portugalskie (177) • próby podboju Etiopii przez Włochy (178) • ocena kolonializmu (180) • zmierzch epoki wiktoriańskiej (181) • społeczne i polityczne konsekwencje przewrotu przemysłowego (181).

WOJNA ROSYJSKO-JAPONSKA. REWOLUCJA 1905 R. 183

• dwór Mikołaja II (183) • nastroje społeczne w Rosji początku XX w. (183) • wybuch wojny rosyjsko-japońskiej (185) • bitwa pod Cuszimą (186) • zakończenie wojny, klęska Rosji (186) • Piłsudski i Dmowski w Japonii (187) • aktywizacja ziemstw w Rosji i stosunek Socjaldemokratycznej Partii Robotniczej do ruchu ziemstw (189) • aktywizacja społeczeństwa polskiego (189) • „krwawa niedziela” w Petersburgu (190) • fala strajków w Rosji i na polskich ziemiach zaboru rosyjskiego (191) • stosunek partii politycznych (PPS, SDKPiL, ND) do rewolucji (192) • program Dmowskiego (192) • strajk szkolny, walka o polonizację szkół (194) • rewolucja w Łodzi (195) • strajki chłopskie (196) • bunt na pancerniku „Książę Potiomkin Taurydzki” (197) • strajk powszechny w Rosji, Rada Delegatów Robotniczych w Petersburgu (198) • carski manifest konstytucyjny (198) • powstanie grudniowe w Moskwie (200) • utworzenie związków zawodowych na ziemiach zaboru rosyjskiego (200) • akcje ekspropriacyjne PPS (201) • rozłam w PPS (201) • koncepcja Piłsudskiego walki o niepodległość (202) • Polacy w I Dumie (202) • wybory do II i III Dumy (203) • stołypinowski dekret o reformie agrarnej (203) • rozłam w polskim ruchu narodowym (204) • sytuacja Żydów w Rosji i w Królestwie Polskim, rozbudzanie nastrojów antysemickich (204) • sprawa Dreyfusa (206) • przemiany w Królestwie Polskim po rewolucji 1905 r. (207) • Galicja w latach 1905–1913 (208) • zabór niemiecki (208) • strajk szkolny (208) • Komisja Kolonizacyjna, Hakata (209).

WIELKA WOJNA 211

• stosunki angielsko-niemieckie na przełomie wieków (211) • aneksja Bośni i Hercegowiny przez Austro-Węgry (212) • kształtowanie się tzw. programów orientacyjnych w społeczeństwie polskim (212) • obóz niepodległościowy J. Piłsudskiego (213) • pierwszy i drugi kryzys marokański (213) • wojna włosko-turecka (214) • pierwsza i druga wojna bałkańska (214) • utworzenie Komisji Tymczasowej Skonfederowanych Stronnictw Niepodległościowych i militarne plany Piłsudskiego (216) • zamach w Sarajewie (217) • ultimatum Austro-Węgier wobec Serbii (217) • stopniowe wkraczanie mocarstw europejskich do wojny (217) • cele wojenne mocarstw europejskich (219) • stosunek sił stron walczących (219) • plan Schlieffena i plan Joffre'a (220) • przystąpienie Japonii do wojny (220) • wymarsz kompanii kadrowej z Krakowa do Królestwa Polskiego (221) • powołanie Naczelnego Komitetu Narodowego i utworzenie Legionów Polskich (222) • niemiecka ofensywa w Belgii i Francji (223) • walki w Prusach Wschodnich (223) • załamanie się niemieckiej ofensywy we Francji (226) • bitwa nad Marną (226) • przystąpienie Turcji do wojny (226) • walki na morzu (227) • polityka walczących stron wobec Polaków (227) • odezwa wielkiego ks. Mikołaja Mikołajewicza (228) • Komitety Obywatelskie (228) • przystąpienie Włoch i Bułgarii do wojny (229) • opanowanie Królestwa Polskiego przez wojska niemieckie (230) • polityka władz niemieckich wobec Królestwa Polskiego (230) • sprawa Legionów Polskich (231) • walki we Francji w 1916 r.; ofensywa Brusilowa (231) • akt 5 listopada 1916 r. (231) • Czeski Komitet Narodowy (233) • sytuacja wewnętrzna Rosji (233) • Tymczasowa Rada Stanu w Królestwie Polskim (234) • stanowisko Stanów Zjednoczonych wobec wojny; orędzie Wilsona (235) • akces Stanów Zjednoczonych do wojny (237) • masowe strajki w Piotrogradzie na początku 1917 r. (238) • powstanie rządu Tymczasowego i Piotrogradzkiej Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich (240) • abdykacja Mikołaja II (241) • odezwa Rady Piotrogradu i proklamacja Rządu Tymczasowego w sprawie polskiej (242) • Memoriał Dmowskiego (242) • stanowisko Ententy wobec sprawy polskiej (243) • kryzys przysięgowy w Legionach Polskich (244) • Komitet Narodowy Polski (245) • Rada Regencyjna w Królestwie Polskim (246) • przyjęcie przez bolszewików władzy w Rosji (246) • zawieszenie broni 15 grudnia 1917 r. (248) • traktat państw centralnych z Ukrainą (249) • orędzie Wilsona (249) • reakcja społeczeństwa polskiego na traktat z Ukrainą (250) • niemieckie ofensywy we Francji (251) • walki na froncie włoskim (252) • początek rozpadu monarchii Habsburgów (252) • rewolucja w Niemczech, proklamowanie republiki (252) • rozejm w Compiègne (253) • zakończenie działań wojennych (254) • bilans wojny (254).

BUDOWANIE NADZIEI 255

• główne skutki I wojny światowej (255) • konflikt polsko-ukraiński; walki o Lwów (256) • Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej w Lublinie (257) • powrót Piłsudskiego z Magdeburga (258) • utworzenie rządu Jędrzeja Moraczewskiego, ogłoszenie wyborów do Sejmu Ustawodawczego (259) • konflikt o Śląsk Cieszyński (260) • stanowisko komunistów wobec odrodzenia się państwa polskiego (261) • powołanie rządu Ignacego Paderewskiego (262) • powstanie wielkopolskie (262) • wybory do Sejmu Ustawodawczego (263) • Mała Konstytucja (265) • konferencja pokojowa w Paryżu (265) • sprawa polska na konferencji pokojowej (267) • traktat wersalski (270) • Liga Narodów (271) • traktat z Saint Germain-en-Laye (272) • traktaty pokojowe z Bułgarią i Węgrami (272) • upadek Imperium Osmańskiego; powstanie republiki tureckiej (273) • deklaracja Balfoura w sprawie Palestyny (273) • wyprawa wileńska 1919 r. (274) • powstanie państwa litewskiego (274) • ofensywa w Galicji Wschodniej (277) • rokowania z rządem radzieckim (277) • wojna domowa

w Rosji i na Ukrainie (279) • rozbudowa armii polskiej (280) • umowa polsko-ukraińska (281) • dymisja gabinetu Paderewskiego (281) • polska ofensywa na wschodzie (282) • kontrofensywa Armii Czerwonej (284) • powołanie Rady Obrony Państwa (285) • konferencja w Spa (286) • plebiscyt na Warmii i Mazurach (287) • decyzje Rady Ambasadorów dotyczące Księstwa Cieszyńskiego (287) • reforma rolna z 15 lipca 1920 r. (287) • powołanie Rządu Obrony Narodowej (288) • Tymczasowy Komitet Rewolucyjny Polski w Białymstoku i Galicyjski Komitet Rewolucyjny (288) • przygotowania do kontrofensywy polskiej (289) • bitwa warszawska (289) • rokowania pokojowe w Mińsku Litewskim (292) • konferencja pokojowa w Rydze, traktat z 18 marca 1921 r. (292) • tzw. bunt Żeligowskiego (293) • Konstytucja 1921 r. (294) • I i II powstanie śląskie (296) • plebiscyt na Górnym Śląsku (297) • III powstanie śląskie (298) • ustalenie granic Polski (298) • struktura narodowościowa II Rzeczypospolitej (300) • gospodarze zróżnicowanie ziem byłych zaborów (302).

KRYZYS DEMOKRACJI 304

• układ w Rapallo (304) • Włochy po I wojnie światowej (305) • powstanie ruchu faszystowskiego we Włoszech (306) • marsz na Rzym i powołanie rządu Mussoliniego (306) • wprowadzenie dyktatury faszystowskiej we Włoszech (308) • okupacja Zagłębia Ruhry przez Francję (308) • próby opanowania chaosu w Niemczech (309) • Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia Robotnicza (NSDAP), ideologia Adolfa Hitlera (309) • przewrót wojskowy w Hiszpanii (311) • wybory parlamentarne 1922 r. w Polsce (311) • wybory pierwszego Prezydenta RP (312) • Gabriel Narutowicz prezydentem (313) • inicjatywy społeczne PPS, ruch spółdzielczy (314) • wybór Stanisława Wojciechowskiego na Prezydenta RP (315) • rząd Chjeno-Piasta (316) • strajk generalny, wydarzenia w Krakowie (317) • rząd Władysława Grabskiego, reforma skarbowo i walutowa (318) • konkordat z 1925 r. (320) • ustawy językowe (321) • ustawa o reformie rolnej (321) • wojna celna z Niemcami (321) • walka o władzę w ZSRR po śmierci W. Lenina, zwycięstwo J. Stalina (322) • plan Dawesa (324) • konferencja w Locarno (324) • upadek rządu Grabskiego (325) • aktywizacja obozu piłsudczykowski; narodziny legendy i kultu Piłsudskiego (326) • zamach 12 maja 1926 r. (328) • wybory prezydenta RP po dymisji Wojciechowskiego (331) • sierpniowa nowela do Konstytucji RP (332) • filozofia polityczna Piłsudskiego (332) • periodyzacja rządów sanacji (333) • powołanie BBWR (334) • konflikt polsko-litewski (334) • wybory 1928 r. (335) • walka Piłsudskiego z Sejmem (336) • rząd pułkowników (336) • powstanie Centrolewu (337) • „czarny wtorek”, Wielki Kryzys (337) • wielkie inwestycje i kolektywizacja rolnictwa w ZSRR, narastanie terroru (337) • polityczne konsekwencje Wielkiego Kryzysu w Polsce (338) • Kongres Obrony Prawa i Wolności Ludu (338) • odezwa Centrolewu przed wyborami 1930 r. (339) • aresztowania brzeskie (339) • działania Ukraińskiej Wojskowej Organizacji i pacyfikacja Galicji Wschodniej (341) • wybory „brzeskie” 1930 r. (341) • proces brzeski (342) • rządy Walerego Sławka (342) • zjednoczenie ruchu ludowego, utworzenie Stronnictwa Ludowego (342) • powstanie Obozu Wielkiej Polski (343) • konflikty społeczne w wyniku kryzysu gospodarczego (343) • działania rządu wobec kryzysu (343) • Konstytucja kwietniowa 1935 r. (344) • utworzenie obozu w Berezie Kartuskiej (345) • „wielka czystka” w ZSRR (345).

NA DRODZE KU WOJNIE 346

• japońska agresja w Mandżurii (346) • objęcie władzy w Niemczech przez Adolfa Hitlera (346) • polsko-niemiecka deklaracja o niestosowaniu przemocy (347) • śmierć Piłsudskiego (347) • ordynacje wyborcze z lipca 1935 r. (348) • wybory 1935 r. (349) • rozbieżności w obozie sanacyjnym (349) • działalność Eugeniusza Kwiatkowskiego, budowa COP (350) • włoska agresja w Etiopii (351) • remilitaryzacja Nadrenii (352) • zwycięstwo Frontu Ludowego w wyborach w Hiszpanii (352) • wojna domowa w Hiszpanii (353) • powstanie „osi Rzym–Berlin” (356) • pakt antykominternowski (356) • hitlerowskie plany podboju (357) • polityka wewnętrzna Hitlera (357) • wojna japońsko-chińska i wojna w Mongolii (357) • włączenie Austrii do Niemiec (358) • układ monachijski, rozbiór Czechosłowacji (359) • niemieckie żądania wobec Polski (361) • wzmocnienie związków polsko-francuskich (361) • powstanie Obozu Zjednoczenia Narodowego (363) • sytuacja wewnętrzna w Rzeczypospolitej u progu wojny (363) • aneksja Czech i Moraw przez Niemcy (364) • brytyjskie i francuskie gwarancje dla Polski (364) • wypowiedzenie przez Hitlera polsko-niemieckiej deklaracji o niestosowaniu przemocy (365) • stanowisko Polski wobec sytuacji międzynarodowej (365) • zbliżenie niemiecko-radzieckie (365) • układ Ribbentrop–Mołotow (366) • polsko-brytyjski układ sojuszniczy (367) • prowokacja gliwicka (367) • krótki bilans II RP (368).

KALENDARIUM 370

WYKAZ ŹRÓDEŁ ILUSTRACJI I SPIS MAP 407

INDEKS NAZWISK 409